

Service public fédéral Affaires étrangères, Commerce extérieur et
Coopération au Développement

**Service de l'Evaluation spéciale de la Coopération belge au
Développement**

Evaluation 'Digital for Development' (D4D)

Réponses managériales

Février 2021

Contents

1. Management Response DGD.....	4
2. Management Response Enabel.....	12
3. Management Response BIO.....	19
4. Management Response ANGS – ACNGS	21

Introduction

Le Service de l'Évaluation spéciale (SES) a publié le rapport final de l'évaluation « Digital for Development » en novembre 2020.

L'évaluation s'est appuyée d'une part sur la note stratégique Digital for Development (D4D) élaborée par la Direction Générale de la Coopération au Développement et Aide humanitaire (DGD) en 2016, et d'autre part sur la mise en œuvre concrète de projets D4D. L'évaluation a poursuivi deux objectifs principaux, en particulier elle visait à apprécier l'intégration du D4D dans les programmes de développement et les résultats des interventions mises en œuvre.

Dans les réponses managériales, les acteurs impliqués répondent aux recommandations découlant de l'évaluation.

Ce document contient les réponses détaillées :

- de la Direction Générale Coopération au Développement et Aide humanitaire (DGD) ;
- de l'Agence belge de Développement (Enabel) ;
- de la Société belge d'Investissement pour les Pays en Développement (BIO) ;
- la réponse conjointe des fédérations, à savoir ngo-federatie, ACODEV et Fiabel.

Les réponses managériales à l'évaluation « Digital for Development » peuvent être consultées sur notre site web. Leurs résumés ont été inclus dans le rapport annuel (mars 2021) du Service de l'Évaluation spéciale, que vous pouvez également consulter sur notre site web.

Le fait de répertorier les réponses managériales des acteurs permet également d'en assurer le suivi par la suite, ce qui est considéré comme une bonne pratique par l'OCDE dans sa Peer Review de la Coopération belge au Développement.

1. Management Response DGD

Algemene response op de evaluatie

De manière générale, la DGD n'accepte que partiellement l'ensemble des recommandations de l'évaluation. L'explication vient du changement de contexte politique en Belgique intervenu depuis la fin de l'évaluation. Etant donné que l'administration doit établir des propositions qui répondent aux souhaits du ministre d'une part, et, d'autre part qu'une « management response » à une évaluation permet d'établir les orientations futures, la DGD a rédigé cette réponse managériale en tenant compte des priorités de la (nouvelle) Ministre de la Coopération au développement.

Dans sa note de politique, la Ministre Kitir indique que l'entrepreneuriat numérique est un moteur pour l'innovation locale et permet aux pauvres de saisir leur chance. Suite aux discussions menées avec la cellule stratégique, la DGD a compris que la digitalisation est un thème important pour la Ministre dans la mesure où le D4D est un puissant levier pour donner une voix aux plus pauvres et pour réaliser un développement durable. Cependant, le D4D ne sera pas financé spécifiquement mais plutôt « mainstreamé » dans les interventions de la coopération au développement. Pour la Ministre Kitir, le D4D doit être considéré comme un instrument et non comme une fin en soi, ce qui était par ailleurs une des lignes de force de la note stratégique « Digital for Development » (D4D), rédigée par l'administration en 2016.

Dans l'ensemble, les recommandations de l'évaluation proposent un développement massif et généralisé du D4D dans la coopération belge au développement. C'est pour rester réaliste et proposer des orientations pour la nouvelle législature que la DGD n'a que partiellement accepté l'ensemble de ces recommandations.

- Comme recommandé par l'évaluation, la DGD estime qu'il est nécessaire de renforcer le cadrage stratégique du D4D (expliquer l'objectif du D4D et sa place dans la coopération belge au développement), en tenant compte des priorités politiques du nouveau gouvernement (mis en place après l'évaluation).
- Si, comme le recommande l'évaluation, il est important de tirer profit du potentiel de chaque canal de coopération, la DGD se concentrera là où elle démontre une valeur ajoutée, notamment au niveau européen et au niveau du EU D4D Hub.
- Dans la coopération gouvernementale, la DGD ne financera pas, à priori, de projets spécifiques D4D mais appuiera le « mainstreaming » du D4D : l'usage du numérique sera favorisé dans les interventions de Enabel comme un outil permettant de réduire les inégalités et de ne laisser personne de côté.
- Dans la coopération non gouvernementale, comme préconisé par l'évaluation, la DGD se concentrera sur l'amélioration de la connaissance autour des projets et interventions D4D.
- Parce que le D4D est un puissant levier pour réaliser un développement durable, il est important que la DGD favorise une large sensibilisation et une appropriation des sujets D4D parmi les acteurs de la coopération belge.
- Tout en reconnaissant l'importance de renforcer l'animation (l'enthousiasme) autour des sujets D4D, la DGD estime qu'au lieu de créer une instance inter-acteurs, il est peut-être plus efficace de renforcer la sensibilisation sur le D4D dans les plateformes thématiques existantes (Educaid, BecauseHealth, PASA).

La DGD remercie l'équipe d'évaluateurs pour la qualité et la justesse de leurs constats ainsi que pour l'aspect participatif de leur évaluation.

Response op de aanbevelingen

Aanbeveling	Management response Aanvaard, deels aanvaard (+ argumentatie), niet aanvaard (+ argumentatie)	Doelstelling	Volgende stap, activiteit, beslissing	Datum of uitvoerings-termijn	Bevoegde dienst(en) en/of pers(o)n(en)
<p>I.Versterking van het strategische kader en de operationele toepassing van de nota</p> <p>I.1. Bepaalde strategische keuzes beter uitwerken en naar voor brengen (actualisering van de nota, de doelstelling van D4D en de plaats van D4D in de Belgische samenwerking, opschaling Wehubit, fonds technische bijstand, ev. begroting voor specifieke doeleinden).</p>	Deels aanvaard	<p>La DGD estime qu'il est nécessaire de renforcer le cadrage stratégique du D4D, en tenant compte des priorités politiques du nouveau gouvernement (mis en place après l'évaluation). La Ministre Kitir estime que la digitalisation est un levier important pour donner une voix aux plus pauvres et qu'elle doit être considérée comme un instrument et non pas une fin en soi.</p>	<p><u>Actualisering van de nota</u> : DGD vindt het niet noodzakelijk om de bestaande strategienota te actualiseren. DGD geeft de voorkeur aan de opmaak van een « 2-pager » waarin de doelstelling en benaderingswijze voor D4D worden uitgelegd alsook pistes voor operationalisatie voor de verschillende partners.</p> <p><u>Eventuele begroting voor specifieke doeleinden</u> : volgend op de beslissing van de minister om te kiezen voor een verdere mainstreaming van D4D en te werken met de bestaande middelen, zal DGD a priori geen projecten en programma's financieren die specifiek gericht zijn op D4D. Eventueel kan een uitzondering gemaakt worden voor programma's die waardevol blijken.</p>	2021	DGD, OS-partners, kabinet

<p>I.2. Versterking van het strategisch kader op verschillende niveaus (vanuit het hoofdkantoor, op lokaal, Europees en internationaal niveau).</p>	<p>Deels aanvaard</p>	<p>S'il est important de tirer profit du potentiel de chaque canal de la coopération belge pour le D4D, la DGD se concentrera là où elle démontre une valeur ajoutée, notamment au niveau européen et du EU-D4D-HUB et, si possible, au niveau des EDFIs (European Development Finance Institutions) ou des DFIs.</p>	<p><u>Vanuit het hoofdkantoor:</u> DGD heeft zich ervan vergewist dat D4D opgenomen werd in de strategienota's van Enabel en BIO en in de instructies voor de nieuwe programma's van de NGA's. Enabel en BIO hebben D4D opgenomen als een van hun prioritaire thema's.</p> <p><u>Op Europees en internationaal niveau:</u> DGD ondersteunt de aanbeveling om een actieve rol te blijven spelen in de Europese agenda. België wordt immers erkend als een loyale en geëngageerde partner op Europees vlak. Binnen de Europese Unie was België ook de drijvende kracht om digitalisering op de ontwikkelingsagenda te zetten. In de peerreview 2020 van OESO-DAC krijgt de Belgische ontwikkelingssamenwerking hiervoor goede punten. Enabel heeft zich al van in het prille begin als succesvolle partner geprofileerd in dit proces. Wat is het belang van D4D op Europees vlak en wat is de waarde van een gezamenlijke Digitale strategie? De budgetten nodig om op grotere schaal te werken overstijgen vaak de draagkracht van de lidstaten. Door samen te werken binnen een gezamenlijke strategie verhoog je ook de afstemming van de verschillende acties, activiteiten, projecten en programma's.</p> <p>In december 2020 ondertekende België de "letter of intent" van de EU-D4D- Hub, waarbij 11 lidstaten zich engageren om binnen deze Hub samen te werken aan een gezamenlijke Europese digitale strategie. DGD zal onderzoeken op welke manier zij haar verdere ondersteuning kan verlenen aan deze EU- D4D-Hub.</p> <p>Eveneens verleende DGD steun aan Enabel zodat deze erin slaagde de leiding op zich te nemen van het secretariaat van de AE-EU-D4D-Hub. Deze Hub is sinds begin 2021 operationeel en ontving hiertoe Europese budgetten. Deze Hub richt zich op het continent Afrika.</p> <p>DGD zal zich dan ook eerder op het Europese niveau concentreren dan op het VN niveau omwille van de sterke positie die zij al heeft in het Europese D4D- gebeuren en de internationale erkenning die zij krijgt voor haar inspanningen en realisaties.</p>	<p>gerealiseerd</p> <p>2021 e.v.</p>	<p>DGD + Enabel</p>
---	-----------------------	---	--	--------------------------------------	---------------------

			<p>DGD moedigt BIO aan om extra inspanningen te leveren voor D4D in samenwerking met de andere DFI's en in het EDFI-kader.</p> <p>Innovatie en digitalisering behoren tot de prioritaire thema's van BIO, naast andere thema's zoals financiële inclusie, landbouw, hernieuwbare energie, het verstrekken van basisdiensten aan de bevolking. BIO moet in al deze domeinen streven naar intense samenwerkingsverbanden met andere gelijkgezinde actoren. BIO heeft er belang bij om dit voornamelijk te doen met Europese DFI, gezien hier ook het respect voor EU normen en standaarden speelt. Daarbij moet er ook gewaakt worden over de toegevoegde waarde van het digitale aspect op zich en moet opgevolgd worden hoe de digitale component bijdraagt aan het bereiken van de objectieven die door de Belgische OS nagestreefd worden via BIO.</p>	2021 e.v.	DGD + BIO
I.3. Versterking van de operationele toepassing van de D4D-nota, met name door deze vergezeld te doen gaan van een meer operationele roadmap, ...	Deels aanvaard		Zie I.1 : DGD engageert zich voor de opmaak van een « 2-pager » waarin de doelstelling en benaderingswijze voor D4D worden uitgelegd alsook pistes voor operationalisatie voor de verschillende partners.	2021	DGD + partners OS + kabinet
I.4. Formulering van een omvattend en vernieuwd D4D-antwoord op de Covid-19-crisis in het verlengde van de strategische nota's.	Niet aanvaard		Als reactie op de Covid-19 crisis heeft DGD in april 2020 een strategienota hierrond opgemaakt. De accenten die hier gelegd werden betreffen vaccinaties, gezondheid in het algemeen en onderwijs. Er wordt vertrokken vanuit de noden van de mensen. Ongetwijfeld zullen voor bepaalde elementen digitale oplossingen gekozen worden. Dat is dan het middel, niet het doel.	/	/

II Beter gebruik maken van het potentieel van elk kanaal van de Belgische samenwerking	Aanvaard				
II.1. Gouvernementeale samenwerking:	Aanvaard	<p>Dans la coopération gouvernementale, la DGD ne financera pas, à priori, de projets spécifiques D4D mais appuiera le mainstreaming du D4D : l'usage du numérique sera favorisé dans les interventions de Enabel comme un outil permettant de réduire les inégalités et de ne laisser personne de côté.</p>	<p>DGD aanvaardt de aanbeveling om D4D op te nemen in de nieuwe landenportefeuilles. DGD ondersteunt de keuze van de minister om met bestaande middelen D4D op grotere schaal in te zetten met bestaande middelen en het streven naar meer expertise op het terrein – dit binnen de rode draad dat digitalisering geen doel op zich is maar een middel om armen weerbaar te maken en een stem te geven.</p> <p>DGD aanvaardt de aanbeveling om te blijven ingrijpen in gebieden waar de Belgische samenwerking een hoge toegevoegde waarde heeft, zoals bijvoorbeeld onderwijs en opleiding. D4D kan hierin een krachtige hefboom zijn, maar is geen doel op zich.</p>	2021 e.v.	
II.2. Niet-gouvernementeale samenwerking:	Aanvaard	<p>Dans la coopération non gouvernementale, comme préconisé par l'évaluation, la DGD se concentrera sur l'amélioration de la connaissance autour des projets et interventions D4D.</p>	<p>DGD erkent het belang van een verdere sensibilisering rond D4D binnen de niet-gouvernementeale samenwerking. Zie II.6 en punt IV</p> <p>DGD aanvaardt de aanbeveling aan de niet-Gouvernementeale Samenwerking om de kennis te verbeteren over D4D-interventies. Ter ondersteuning van deze aanbeveling heeft DGD in haar instructies voor de nieuwe programma's expliciet opgenomen om de projecten te taggen (op vlak van D4D alsook op de andere tags) zodat deze in de Prisma-database eenduidig in een rapport kunnen getrokken worden en als basis kunnen dienen voor lessons learned in het D4D-aspect.</p>	voltooid	DGD

<p>II.3. Ondersteuning van de privé-sector:</p>	<p>Deels aanvaard</p>		<p>D4D kan zeker een hefboom spelen in de verdere ontwikkeling van de privé- sector. D4D is een transversaal thema dat geïntegreerd wordt in de verschillende activiteiten van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.</p> <p>La Recommandation: <i>"Le mécanisme de partenariat commercial (BPF) est un outil sous-utilisé à ce stade, malgré sa valeur potentielle pour soutenir les projets D4D"</i> est rejetée.</p> <p>Le rejet de cette recommandation avait déjà été rapporté à de nombreuses reprises lors des réunions réalisées par les évaluateurs. En effet, l'instrument <i>Business Partnership Facility</i> a pour objectif de permettre au secteur privé de s'engager dans des partenariats pour mettre en œuvre des activités entrepreneuriales dans les pays en développement, sur base d'un projet commercialement viable et avec un impact social clairement établi (au moins un objectif de développement durable est atteint). Les structures visées se situent principalement dans le « missing-middle » (coopératives, MPME, etc.) qui ne sont pas encore assez développées ou n'offrent pas encore de garanties suffisantes pour accéder, en général, à des financements extérieurs (banques, BIO, etc.). Le BPF est délimité géographiquement (liste des pays BIO) et thématiquement (secteurs de concentration de la coopération belge, selon la loi de 2013).</p> <p>Le BPF n'est donc pas un instrument qui a été créé pour travailler de manière spécifique sur une thématique telle que le D4D, comme le programme Wehubit mis en œuvre par ENABEL, par exemple. Au contraire de l'affirmation des consultants qui n'ont pas évalué le BPF mais qui le considèrent néanmoins comme un instrument « sous-utilisé », il touche différents secteurs importants et innovants pour la coopération belge, y compris les outils digitaux, mais ne s'y limite pas, reconnaissant que d'autres innovations peuvent avoir des impacts aussi importants.</p>		
---	-----------------------	--	--	--	--

			<p>De aanbeveling "De inspanningen ter bevordering van het digitale via BIO in het kader van de werkzaamheden van de EDFI's en de DFI's versterken (bijvoorbeeld inzake gemengde financiering, richtlijnen) en mogelijke synergieën op het vlak van operaties met de DFI's overwegen" wordt deels aanvaard.</p> <p>Innovatie en digitalisering behoren tot de prioritaire thema's van BIO, naast andere thema's zoals financiële inclusie, landbouw, hernieuwbare energie, het verstrekken van basisdiensten aan de bevolking. De digitale component wordt in acht genomen bij de beoordeling van investeringen en er worden actieplannen opgezet ter verbetering ervan. Gelet op het belang van de thematiek kunnen extra inspanningen voor D4D worden gedaan in samenwerking met andere DFIs en in het EDFI-kader, op dezelfde voet als voor de andere prioritaire thema's.</p>		
II.4. Sensibilisering in België	Aanvaard		<p>Volgende acties om digitalisering in te zetten ter versterking van de sensibilisering zijn lopende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Le maintien d'un dialogue avec les acteurs de l'ECM à ce sujet, au niveau individuel (organisations et programmes) et collectif (CSC). - Le recensement et le partage des pratiques inspirantes en la matière. - L'augmentation de la diffusion des productions audiovisuelles que la DGD cofinance par des canaux digitaux. - L'exploration du potentiel sensibilisateur et mobilisateur des jeux vidéo. 	Gerealiseerd / lopende	DGD
II.5. Mechanismes en initiatieven	Niet aanvaard		<p>De aanbevelingen die de externe consultants doen vertrekken vanuit de ondertussen achterhaalde premise van specifieke D4D-budgetten. Zie I.1 Eventuele begroting voor specifieke doeleinden.</p> <p>Als er in de toekomst toch budgettaire ruimte zou zijn binnen de humanitaire, dan wordt gekozen voor volgende positionering: De administratie is enerzijds voorstander om waar mogelijk en nodig innovatie (waarvan het digitale een onderdeel is) te mainstreamen in de programma's en projecten en anderzijds om specifieke programma's en projecten te financieren op basis van een duidelijke behoefte van een humanitaire partner. Op die manier wordt meer "vraaggericht" in plaats van "aanbodgericht" gewerkt. Dit houdt dan ook in dat de inbedding van de resultaten van het aspect "innovatie" meer gegarandeerd is.</p> <p>Dit zal zoals in het verleden blijven gebeuren op basis van specifieke selectiecriteria en de prioritaire thema's van de humanitaire hulp die vertrekken vanuit de humanitaire principes.. Hoe ontwikkelingsactoren zoals Enabel en BIO met het D4D development-programma 'Wehubit' complementair kunnen zijn aan de humanitaire (innovatieve) respons maakt deel uit van de triple nexus-aanpak.</p>	/	/

II.6 Versterken van de monitoring en duurzaamheid	Deels aanvaard		<p>DGD aanvaardt de aanbevelingen aan onze uitvoerende partners - die hiervoor verantwoordelijk zijn - om de aandacht te versterken voor duurzaamheid, uitwisseling van kennis en een betere monitoring</p> <p>De aanbeveling aan de ANG's m.b.t. capitalisatieverslagen, nieuwsbrieven en andere communicatiemiddelen wordt deels aanvaard – in de mate deze toegevoegde waarde hebben en bijdragen aan sensibilisering en kennisuitwisseling. Deze taken zijn geen doel op zich.</p>		
III.De inspanningen in verband met de sensibilisering, de eigenaarschap en de integratie van D4D opdrijven	Aanvaard	Parce que le D4D est un puissant levier pour réaliser un développement durable,	DGD moedigt haar partners aan om sensibiliseringsacties op te zetten die bijdragen aan de beeldvorming dat D4D ingezet kan worden als middel om mensen te versterken, een middel om hen die zijn achtergebleven (left behind) een stem te geven – D4D als middel dus, en niet als doel.		
III.2. De integratie van D4D in interventies ondersteunen.	Aanvaard		<p>DGD ondersteunt de aanbeveling aan de partners tot verdere integratie van D4D in de programma's zodat de toegevoegde waarde van D4D als middel ruimer wordt aangewend.</p> <p>DGD en Enabel kunnen hierin een bijdrage leveren door te onderzoeken op welke manier de kennisopbouw die ontwikkeld zal worden binnen de EU-D4D-Hub (bijvoorbeeld de cartografieën, context-analyses, behoeftenanalyses en risico's) ook nuttigerwijze ter beschikking kan gesteld worden aan de Belgische partners. Het is weinig zinvol om naast elkaar heen te werken of werk te doen dat binnen dit consortium zal gebeuren.</p>	2022 e.v.	DGD + Enabel
<p>IV Versterking van het enthousiasme rond D4D- onderwerpen op centraal en lokaal niveau, met name:</p> <p>IV.1. Een forum voor betrokken actoren oprichten (of gebruikmaken van een reeds bestaand forum)</p>	Deels aanvaard.	Tout en reconnaissant l'importance de renforcer l'animation (l'enthousiasme) autour des sujets D4D, la DGD estime qu'au lieu de créer une instance inter-acteurs, il est peut-être plus efficace de renforcer la sensibilisation sur le D4D dans les plateformes thématiques existantes (Educaid, BecauseHealth, PASA).	<p>Duidelijk informeren, kennisuitwisseling, delen van best practices zijn belangrijk. DGD gelooft eerder in informeren dan in enthousiasmeren (animer). D4D is een krachtige hefboom die kan ingezet worden als middel om ontwikkelingsdoelen te bereiken (en geen doel op zich). Een groei in kennis en inzicht over de potentiële voordelen maar ook over de risico's helpt in een weloverwogen keuze om het middel gericht in te zetten – daar waar het een toegevoegde waarde creëert. "Weloverwogen" is hierin cruciaal en "enthousiasmeren" geeft de indruk hieraan voorbij te gaan. De partners zelf zijn best geplaatst om met kennis van zake deze weloverwogen keuze te maken.</p> <p>Het bestaande forum (D4D-platform van Close-the-Gap) loopt nog tot eind oktober 2021. Daarna zal geëvalueerd worden op welke manier de ondersteuning van deze vorm van kennisuitwisseling best georganiseerd wordt.</p>	10/2021	DGD + kabinet

2. Management Response Enabel

Algemene response op de evaluatie

1. Versterking van het strategische kader en de operationele toepassing van de nota

Enabel versterkt haar strategisch kader door een actualisering van de D4D visie. Deze maakt de keuze om, naast het mainstreamen van D4D, ook interventies uit te voeren met D4D als prioriteit om de groeiende 'digital divide' te dichten (als antwoord op de mondiale uitdaging 'groeiende ongelijkheden').

Enabel zal hierbij inzetten op vier prioritaire D4D actiegebieden ('strategic pillars'):

- (1) inclusief digitaal ondernemerschap
- (2) digitale vaardigheden en competenties
- (3) digitale rechten en
- (4) *e-services building blocks*.

Enabel zal ook een actieplan opstellen met concrete stappen voor de operationalisering van de vernieuwde D4D visie en de leidende principes.

2. Het potentieel van elk kanaal van de Belgische samenwerking beter benutten, gebruikmaken van mechanismen en D4D-initiatieven; Versterking van de monitoring en de duurzaamheid van D4D-interventies

Enabel zal de analyse van digitale strategieën (op nationaal en/of sectorniveau) en opportuniteiten voor het dichten van de digitale kloof systematisch integreren in de voorbereiding van de toekomstige bilaterale portefeuilles en hiermee bijdragen aan het aanwenden van de gouvernementele samenwerking voor de ontwikkeling of de ontplooiing van digitale strategieën van de partnerlanden. Enabel zal bovendien blijven inzetten op onderwerpen waar de Belgische ontwikkelingssamenwerking een hoge toegevoegde waarde heeft via de strategische pijlers 'digital skills' en 'inclusief digitaal ondernemerschap'.

Daarnaast stelt Enabel voor om succesvolle initiatieven zoals het Wehubit-programma - dat operationeel sterk uitgewerkt en een erkende partner in het digitale ecosysteem is - op te schalen om meer impact te verzekeren en met aandacht voor de prioritaire thema's om de effecten van *outward-in learning* te maximaliseren.

Enabel zal bovendien de kapitalisatie van opgedane ervaringen intensifiëren door de uitbreiding van de 'D4D toolbox'; de organisatie van workshops in samenwerking met het D4D platform; en de lancering van een kennisuitwisselingsnetwerk en een *e-library* van het Wehubit programma. Deze kennisproducten zullen als 'open innovatie' ter beschikking gesteld worden, waardoor de duurzaamheid van D4D-interventies verder ondersteund wordt.

3. De inspanningen in verband met de sensibilisering, de eigenaarschap en de integratie van D4D opdriften

Door D4D verder te integreren in de bilaterale portefeuilles, zal Enabel de D4D expertise op het terrein kunnen versterken zodat eigenaarschap van D4D kwesties alsook de kwalitatieve, duurzame en op inclusie gerichte uitvoering ook lokaal ondersteund worden. Enabel zal ook de '*Digital Enablers' community of practice*, waar collega's van het terrein en Brussel op tweemaandelijks basis samenkomen om hun ervaringen met betrekking tot D4D uit te wisselen, blijven animeren.

4. Versterking van het enthousiasme rond D4D-onderwerpen op centraal en lokaal niveau

Als strategisch partner in het D4D Hub consortium zal Enabel zowel bijdragen aan de uitwisseling van kennis tussen Europese partners, als blijven deelnemen aan strategische dialogen. De instrumentele rol van Team Belgium bij de totstandkoming van het African Union-European Union D4D Hub project en de gemeenschappelijke intentieverklaring van 11 lidstaten om samen te werken aan één Europese strategie voor digitale ontwikkeling waren hierbij belangrijke eerste verwezenlijkingen. Door sterker in te zetten op D4D prioritaire interventies in de bilaterale portefeuilles zal Enabel bovendien ook via de bilaterale samenwerking het enthousiasme rond D4D onderwerpen op centraal en lokaal niveau kunnen versterken, meer bepaald met een focus op *'closing the digital divide'*.

Response op de aanbevelingen

Aanbeveling	Management response	Doelstelling	Volgende stap, activiteit, beslissing	Datum of uitvoerings-termijn	Bevoegde dienst(en) en/of pers(o)n(en)
I. Versterking van het strategische kader en de operationele toepassing van de nota	Aanvaard	I.1. Versterking van het strategisch kader op verschillende niveaus (vanuit het hoofdkantoor, op lokaal, Europees en internationaal niveau).	<p>Enabel werkt aan een actualisering van haar interne D4D visie. Deze maakt de strategische keuze om, naast D4D <i>mainstreaming</i>, ook interventies uit te voeren met D4D als prioriteit om de groeiende <i>digital divide</i> te dichten. Hierbij zal Enabel inzetten op vier prioritaire D4D actiegebieden (<i>strategic pillars</i>): (1) inclusief digitaal ondernemerschap, (2) digitale vaardigheden en competenties, (3) digitale rechten en (4) <i>e-services building blocks</i>. Door in te zetten op inclusie en deze prioritaire thema's waarin Enabel wil excelleren, kan Enabel zich positioneren en complementariteit met andere actoren verzekeren.</p> <p>Enabel zal deze nieuwe D4D visie systematisch integreren bij de opmaak en de uitvoering van de bilaterale portefeuilles en opdrachten voor derden.</p> <p>Enabel stelt daarnaast voor om succesvolle initiatieven zoals het Wehubit- programma op te schalen om meer impact te verzekeren en met aandacht voor de prioritaire thema's om de effecten van <i>'outward-in learning'</i> te maximaliseren.</p> <p>Als strategisch partner in het D4D Hub consortium en lid van Team Belgium, zal Enabel als blijven deelnemen aan de strategische dialoog met betrekking tot de Europese D4D agenda. De instrumentele rol van Team Belgium bij het uitwerken van het African Union-European Union D4D Hub project (het eerste project dat door het D4D Hub consortium zal worden uitgevoerd, met een focus op Afrika) en de gemeenschappelijke intentieverklaring van 11 lidstaten om in het kader van de D4D Hub samen te werken aan één Europese strategie voor digitale ontwikkeling, waren hierbij belangrijke eerste stappen.</p> <p>Om de D4D ambities op Europees en internationaal vlak te ondersteunen breidt Enabel haar D4D expertise verder uit, zowel op het hoofdkantoor als op het terrein. Enabel zal tevens een "D4D circle" opstarten, opdat de nieuwe D4D visie door middel van interdepartementale samenwerking in een coherente aanpak vertaald wordt.</p>	15.05.2021 (nota) 31.12.2021 (terugkerende actie) 07.12.2023 31.12.2021 2021-2022	Enabel / EST Enabel / EST & OPS Enabel / Wehubit Enabel / EST & AU-EU D4D Hub PMU Enabel / D4D circle & EST
	Aanvaard	I.2. Versterking van de operationele toepassing van de D4D-nota, met name door deze vergezeld te doen gaan van een meer operationele roadmap , door de	De keuze van de vier strategische pijlers en acties in de nieuwe D4D visie bouwt verder op eerdere D4D ervaringen en expertise van Enabel, en op de expertise van het Belgische ecosysteem (bijv. DG BOSA). Na validatie van de vernieuwde D4D visie, zal Enabel een actieplan met concrete stappen voor de operationalisering van de D4D visie uitwerken. De leidende principes van de nieuwe visie zullen eveneens in praktische richtlijnen vertaald worden, en op deze manier de duurzaamheid en risicobeheersing van D4D interventies versterken.	31.12.2021	Enabel / EST & D4D circle

		bestaande expertise beter in kaart te brengen en door een fonds voor technische bijstand te voorzien.	Om de expertise van Team Belgium in de vier strategische pijlers verder te versterken en zichtbaarder te maken, wordt de mogelijkheid voor een of meerdere thematische <i>flagships</i> voorgedragen aan de minister. Enabel heeft reeds definities uitgewerkt met betrekking tot ' <i>Digital for Development</i> ', ' <i>digitally-enabled</i> ' en 'D4D interventies'. Enabel draagt vanuit deze reflecties graag bij aan het uitwerken van een consensusdefinitie voor de Belgische ontwikkelingsamenwerking.	31.05.2021 / (overeen te komen met alle actoren BE OS)	Enabel / EST & D4D circle Enabel / EST
	Aanvaard	Formulering van een omvattend en vernieuwd D4D-antwoord op de Covid-19-crisis in het verlengde van de strategische nota's.	Als reactie op de Covid-19 crisis heeft Enabel een strategische response paper uitgewerkt met betrekking tot D4D en het gebruik van data als specifieke focus. Enabel heeft als lid van het D4D Hub consortium ook een coördinerende rol gehad bij het in kaart brengen van digitale oplossingen om de continuïteit van diensten en maatschappelijke veerkracht tijdens de Covid-19 crisis te ondersteunen (in nauwe samenwerking met de private sector ' <i>EU D4D Coalition</i> '). Deze nota's hebben Enabel toegelaten mogelijke D4D oplossingen in kaart te brengen en deze ook actief te integreren in nieuwe en bestaande interventies (op het vlak van <i>e-health</i> , <i>e-education</i> , digitale informatiesystemen, en private sector digitale transformatie). Daarnaast heeft Enabel digitale oplossingen snel en context-gericht kunnen inzetten dankzij de expertise en netwerken van de D4D experts op het terrein. Enabel zal verder D4D advies en ondersteuning blijven leveren om te zorgen dat de continuïteit van de interventies gedurende de COVID-19 crisis verzekerd kan worden door middel van digitale oplossingen.	30.08.2020 2021-2022? (afhankelijk duur crisis)	Enabel / EST Enabel / EST
II. Beter gebruik maken van het potentieel van elk kanaal van de Belgische samenwerking ➔ Op het gebied van de gouvernementele samenwerking	Aanvaard	II.1.: Blijven ingrijpen in gebieden waar de Belgische samenwerking een hoge toegevoegde waarde heeft (met name onderwijs en opleiding), innovatieve proefprojecten hernieuwen	Enabel zal D4D blijven <i>mainstreamen</i> in de vijf mondiale uitdagingen waar de organisatie oplossingen voor wil bieden, maar zal hiernaast ook inzetten op vier prioritaire D4D actiegebieden die bijdragen aan het dichten van de digitale kloof. Op deze manier draagt Enabel rechtsreeks bij aan een antwoord op de mondiale uitdaging 'groeiende ongelijkheden'. 'Digital skills' en 'inclusief digitaal ondernemerschap' bouwen bovendien verder op de ervaring en expertise van de Belgische samenwerking in onderwijs en opleiding. Door te werken op de verschillende gebruiksdoeleinden van 'digital skills' en de noodzaak voor meer inclusie in 'digitaal ondernemerschap' te onderkennen, breidt Enabel haar hoge toegevoegde waarde uit naar het domein van D4D. Daarnaast worden er in de prioritaire D4D actiegebieden ook synergiën gezocht met andere expertisedomeinen van Enabel, zoals private sector development (inclusief digitaal ondernemerschap) en governance (e-services building blocks). Enabel zal bovendien de aanpak en ' <i>lessons learned</i> ' van innovatieve proefprojecten rond inclusief digitaal ondernemerschap (bijv. Greentech hub, Digiboost, AEDIB NET) en ' <i>digital rights</i> ' (bijv. IDEA) trachten te integreren in de nieuwe bilaterale portefeuilles of opdrachten voor derden.	15.05.2021 (validatie visietekst) 31.12.2021 (terugkerende actie) 31.03.2023	Enabel / EST Enabel / EST & OPS Enabel / Wehubit

→ Op het vlak van de ondersteuning van de privésector		of projecten blijven steunen die bijdragen tot de ontwikkeling of de ontplooiing van digitale strategieën van het ontvangende land.	Daarnaast wenst Enabel verder te bouwen op het Wehubit programma om digitale sociale innovaties verder te integreren en eventueel op te schalen in de interventies en bilaterale portefeuilles van onze organisatie. Als D4D Hub partner en in het kader van het African Union-European Union D4D Hub project draagt Enabel actief bij aan het uitwerken van nationale strategieën en actieplannen voor de digitale transformatie van partnerlanden. Daarnaast zal Enabel de analyse van deze digitale strategieën en ecosystemen in de partnerlanden systematisch integreren in de 'note d'avis' en de verdere voorbereiding van toekomstige bilaterale portefeuilles.	07.12.2023 31.12.2021	Enabel / AU-EU D4D Hub PMU Enabel / EST & OPS
	Aanvaard.	De samenwerking met de privésector in het kader van D4D verder ondersteunen. De ontwikkeling van de privésector in de digitale economie op lokaal niveau ondersteunen zowel als de capaciteiten van de privésector voor de digitale transformatie versterken in het kader van D4D.	Enabel zal onderzoeken hoe de samenwerking met de private sector verder versterkt kan worden. Enabel werkt reeds nauw samen met de privésector in het kader van D4D in verschillende interventies (Senegal, Burkina Faso, Guinée, Bénin, Uganda, ...). Enabel zal deze projecten nauw opvolgen om van deze modellen te leren en waar nuttig te repliceren. Twee van de D4D strategische pijlers waarop Enabel in het kader van de nieuwe D4D visie op zal blijven werken beogen het versterken van de private sector in onze partnerlanden, namelijk die van 'inclusief digitaal ondernemerschap' en 'digital skills (for the world of work)'. Daarnaast ondersteunt Enabel in het kader van het AU-EU D4D Hub project dialoog met de Europese privésector voor sterkere samenwerking op het gebied van D4D.	31.12.2021 15.05.2021 (validatie visietekst) 07.12.2023	Enabel / Wehubit & EST Enabel / EST Enabel / AU-EU D4D Hub PMU
→ Met betrekking tot mechanismen en initiatieven (Wehubit, projectoproepen van DGD):	Aanvaard.	Het Wehubit-programma bestendigen en opschalen	Enabel heeft extra middelen gemobiliseerd (€ 1 500 000) voor het Wehubit programma in het kader van het ' <i>ACP-EU resilience of education, health and MSMEs systems to COVID-19</i> ' project (EU-financiering). De verdere bestendiging van het Wehubit-programma wordt momenteel besproken met de betrokken partijen. Een ambitieuzer schaalvergrotingsvoorstel wordt door Enabel uitgewerkt, waarbij de ambitie om andere prioritaire thema's van de Belgische samenwerking te bestrijken mogelijk is. Dit voorstel zal worden uitgewerkt in samenwerking met de uitvoeringspartner, BIO, en zal de lessen integreren die uit de eerste drie jaar naar voren zijn gekomen.	31.05.2021 03.05.2021	Enabel / EST & GP Enabel / Wehubit
→ Versterking van de monitoring en de duurzaamheid van D4D-interventies	Aanvaard.	Meer kapitalisatieverslagen van D4D-interventies op lokaal niveau zorgen voor het versterken van de monitoring en de	Enabel werkte in 2019 meerdere D4D definities uit en bracht hiermee alle D4D projecten in kaart. In opvolging hiervan zal Enabel een 'D4D marker' ontwikkelen om D4D projecten van bij de formulering op te volgen zodat kapitalisatieverslagen beter gemobiliseerd kunnen worden en digitalisering als overweging opgenomen kan worden. Hiernaast heeft Enabel in het kader van de nieuwe leerstrategie van Enabel leervragen geïdentificeerd m.b.t. de D4D strategische pijlers als onderdeel van een ruimere	31.08.2021 2021-2022	Enabel / EST & DO Enabel / EST

		duurzaamheid van D4D interventies.	kapitalisatieoefening die in 2021 start. Door de kapitalisatie van opgedane ervaringen te intensifiëren zal Enabel haar D4D toolbox verder uitbreiden en deze als 'Open Innovation' breed delen.		
		Beter valoriseren van de expertise, best practices en inspirerende via inspirerende ervaringen via te definiëren communicatie-instrumenten	Het Knowledge Exchange Network (KEN) van Wehubit is gericht op kennisuitwisseling en het delen van beste praktijken. Deze KEN werd gelanceerd in december 2020 en zal op termijn tastbare kennisproducten (bijv. <i>lessons learned</i> , <i>best practices</i> , <i>projectfiches</i> , <i>toolkits</i> , etc.) produceren, die online beschikbaar worden gesteld (Open Innovation) via de toekomstige eLibrary (Wehubit.be). Wat het communiceren van inspirerende ervaringen betreft, publiceert het Wehubit-programma sinds de zomer van 2020 om de twee weken een concrete getuigenis over de toegevoegde waarde van D4D voor de betrokken doelgroepen.	12.03.2023	Enabel / Wehubit
	Aanvaard.	Beter of meer rekening houden met D4D in de evaluatieprocessen	Enabel zal onderzoeken hoe D4D beter in rekening kan genomen worden bij de evaluatie van 'D4D interventies' en 'digitally-enabled interventies', dit sluit aan bij de ambitie van de nieuwe Enabel visie om D4D te mainstreamen naast D4D specifieke interventies.	2020-2021	Enabel / EST & DO & IE
	Aanvaard.	De uitwisseling van kennis en het delen van 'best practices' versterken via o.a. het D4D platform.	In samenwerking met het D4D platform – beheerd door Agoria en Close the Gap – hebben D4D experts van Enabel en Wehubit sinds december 2020 een reeks van 12 participatieve webinars opgezet om digitalisering als impact vergroterend middel te promoten onder personeel van NGOs, Enabel en vierde pijler organisaties. Tijdens de eerste drie sessies hebben 120 deelnemers uitgewisseld rond succes (en falen) binnen 9 digitaliseringsprojecten gelinkt aan de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, waarna de discussie verder gaat via het online D4D platform.	31.09.2021	Enabel / EST & OPS
III. De inspanningen in verband met de sensibilisering, de eigenaarschap en de integratie van D4D opdrijven	Aanvaard.	Een brede bewustwording en eigenaarschap van D4D-kwesties bij de Belgische samenwerkingsactor en bevorderen, de lokale steunpunten versterken.	Enabel zal nieuwe collega's systematisch blijven brieven rond de strategische D4D nota, de D4D visie van Enabel, bestaande expertise en toegevoegde waarde voor duurzame ontwikkeling. Hiernaast zal Enabel via het 'Digital Enablers' netwerk en het Wehubit programma inzetten op communicatieproducten die door middel van getuigenissen de toegevoegde waarde van D4D aantonen. Door maximaal in te zetten op de integratie van D4D in de nieuwe bilaterale en/of GP projecten, zal Enabel de mogelijkheid hebben haar D4D expertise op het terrein verder uit te bouwen. Deze experten kunnen bovendien ook als D4D focal points op het terrein functioneren en regelmatig uitwisselingsbijeenkomsten organiseren in de partnerlanden in het kader van Team Belgium. Enabel steunt de mogelijkheid voor een Belgisch technisch expertise fonds waarmee alle actoren van de Belgische ontwikkelingssamenwerking wanneer nodig digitale deskundigen met kunnen mobiliseren.	31.12.2021 (terugkerende acties)	Enabel / EST
	Aanvaard.	De integratie van D4D in interventies ondersteunen.	Enabel wenst de analyse van digitale strategieën en ecosystemen (op nationaal en sectorniveau) en mogelijke andere opportuniteiten systematisch integreren in de 'note d'avis' en de verdere voorbereiding van toekomstige bilaterale portefeuilles. Daarnaast zal Enabel ook in de volgende stappen voor het uitwerken van de bilaterale portefeuilles de deelname van een D4D expert verzekeren voor het optimaal inzetten	31.12.2021	Enabel / EST & OPS

			van digitale hefboomen en waar mogelijk bij te dragen aan het dichtten van de digitale kloof.			
	Aanvaard.	Regelmatiger praktische en operationele uitwisselingsbijeenkomsten organiseren in elk land, zodat experts concrete ervaringen kunnen presenteren en verder kunnen gaan dan de theorie.	<p>Enabel zal de (interne) Digital Enablers Community of Practice, met meer dan 80 deelnemers zowel op het terrein als in Brussel, blijven animeren, om de uitwisseling van concrete ervaringen tussen partnerlanden te verzekeren, capaciteiten te versterken en te blijven enthousiasmeren.</p> <p>Wehubit fungeert daarnaast als een platform voor de uitwisseling van ervaringen tussen partnerprojecten en relevante actoren binnen D4D/Innovatie-ecosystemen in Europa en in partnerlanden.</p> <p>In het kader van het Knowledge Exchange Network zijn tijdens de tweede fase (2021-2023) meerdere (lokale), op vraag gestuurde workshops gepland die praktische kennisuitwisseling mogelijk maken.</p>	30.09.2021	Enabel / EST	
				31.03.2023	Enabel / Wehubit	
IV. Versterking van het enthousiasme rond D4D-onderwerpen op centraal en lokaal niveau, met name:	Aanvaard.	Een forum voor betrokken actoren oprichten (of gebruikmaken van een reeds bestaand forum)	Als partner van het D4D Hub consortium en bij het uitvoeren van het AU-EU D4D Hub Project draagt Enabel actief bij aan dialogen rond D4D onderwerpen en zullen 'best practices' verder gedeeld worden. Enabel zal deelname aan andere fora voor kennisdeling maximaliseren.	07.12.2023	Enabel / EST	
	Aanvaard.	De oprichting van innovatieve platforms op lokaal niveau ondersteunen (op basis van het in Oeganda gehanteerde model).	<p>Enabel zal waar mogelijk en wanneer er een D4D engagement is in de bilaterale portefeuilles, lokale overlegplatforms ondersteunen via zijn D4D experts op het terrein. De organisatie zal hierbij kijken naar het innovatieve proefproject dat momenteel geëxploreerd wordt in Oeganda.</p> <p>Verder ondersteunt Enabel digitaal ondernemerschap in Senegal en Benin door het gehele ecosysteem ('<i>whole-of-ecosystem approach</i>') te versterken en de bestaande netwerken verder uit te bouwen en te professionaliseren.</p>	TBC	Enabel / EST & OPS	
					31.12.2024	Enabel / EST & OPS
	Aanvaard.	Formele/informele D4D-uitwisselingsbijeenkomsten bevorderen op lokaal niveau met de technische en financiële partners actief in D4D.	Zie ook voorgaand antwoord.			
				In het kader van de D4D Hub ondersteunt Enabel dialogen met verschillende technische en financiële partners om opportuniteiten rond D4D in de partnerlanden te identificeren, hierdoor is Enabel op de hoogte van andere initiatieven en kan ook de zichtbaarheid van Team Belgium verder verzekerd worden.	07.12.2023	Enabel / EST & OPS
	Aanvaard.	Voor een betere coördinatie met de gesprekspartners zorgen om de afstemming te versterken van de nationale, sectorale of D4D-strategieën (digitale transformatie).	Enabel zal de analyse van digitale strategieën (op nationaal en sectorniveau) en ecosystemen in de partnerlanden systematisch integreren in de adviesnota's voor toekomstige bilaterale portefeuilles. Hierbij zal Enabel zich baseren op beleidsdocumenten, maar ook in dialoog gaan met beleidsmakers om de prioriteiten te identificeren (eventueel door verder te bouwen op de dialogen die opgestart zijn in het kader van het AU-EU D4D Hub project).	31.12.2022	Enabel / EST & OPS	

3. Management Response BIO

Response op de aanbevelingen

Brussels, January 29th, 2021

Recommandation	Management response Acceptée, partiellement acceptée (+ motivation), refusée (+ motivation)	Objectif	Étape suivante, activité, décision	Date / délais de mise en œuvre	Département(s) et/ou personne(s) responsable(s)
Recommandation 4 « Amplifier les efforts de promotion via BIO du numérique dans les travaux des EDFI et DFI (ex: sur le blended finance, des lignes directrices) et envisager d'éventuelles synergies en termes d'opérations avec des DFI »	Partiellement acceptée, car BIO participe déjà à des groupes de travail au niveau d'EDFI	Sur fond de crise Covid19, continuer de promouvoir la prise en compte du D4D dans les opérations entre EDFIs, à la fois au niveau opérationnel et au niveau des clients	BIO continuera de pousser l'agenda numérique dans les différentes instances où l'organisation est présente : Conseil d'administration d'EDFI et groupes de travail développement/ESG/-communication/HR. Par contre sur la partie D4D blended finance, la recommandation n'est pas claire et ne permet pas de formuler une réponse. BIO se tient à disposition du SES pour pouvoir apporter des précisions une fois cette recommandation clarifiée .	Continu	Luuk Zonneveld CEO Pierre Harkay, Manager D&S Unit
Recommandation 10 1. Soutenir la collaboration avec le secteur privé à travers des mécanismes existants qui pourraient ne pas être spécifiques au D4D et explorer des partenariats potentiels avec d'autres acteurs / mécanismes et initiatives à cette fin (BPF, BIO, Wehubit, Plateformes).	Acceptée	BIO apportera son expertise du D4D dans le cadre des opérations liées au secteur privé, et est ouvert à toute collaboration avec d'autres acteurs	Continuer de siéger au SC de Wehubit et participation à des réunions/événements en vue de créer des partenariats au niveau belge et international, ainsi que dans d'autres fora de discussion avec le secteur privé, mais également des acteurs institutionnels, publics et de la société civile	Continu	Pierre Harkay, Manager D&S Unit
Recommandation 10 2. Soutenir le D4D pour l'éclosion du secteur privé au niveau local	Partiellement acceptée, car cela fait partie de la stratégie d'investissement de BIO (le digital étant	Conformément à sa stratégie d'investissements, BIO continuera de financer les entreprises dont le cœur de métier est le « numérique » ou dont les	BIO continuera de concentrer en priorité sur l'intégration de la numérisation dans les activités de ses clients. Les évaluations des clients et des projets d'investissement potentiels continueront d'inclure systématiquement l'examen de l'utilisation qu'ils font, ou comptent faire, des technologies numériques, pour mettre un accent	Continu	Carole Maman CIO

	une des trois priorités transversales)	activités intègrent un élément numérique ou de numérisation	ou leur apporter un soutien tout particulier au travers des subventions en matière d'assistance technique.		
Recommandation 10 3. Renforcer les capacités d'entreprises à travers des processus de digitalisation	Partiellement acceptée, car BIO fournit déjà ce type de support	Via le Business Development Support Fund, BIO continuera d'appuyer des projets visant à digitaliser les processus des clients de BIO, et de les soutenir dans leurs processus de numérisation	BIO a entamé en 2019 une cartographie ¹ de l'utilisation que ses institutions financières clientes font du numérique, dans le but de leur fournir une assistance technique en vue d'améliorer leurs processus/stratégies de digitalisation et/ou de mettre sur le marché des produits et services digitaux (notamment pour les populations les plus vulnérables). BIO continuera cet effort, et d'ailleurs entamé mi-2020 une deuxième cartographie des besoins digitaux de ses institutions financières suite à la crise du covid-19.	Continu	BDSF Officer Mathieu Demoulin

¹ <https://www.bio-invest.be/en/digital-survey>

4. Management Response ANGS – ACNGS

De DBE-evaluatie *Digital for Development* en de aanbevelingen die daaruit voortvloeien vormen de basis voor een nota die de federaties opmaken met de belangrijkste lessen en actiepunten om de ANGS te sensibiliseren over het thema. De federaties willen de aandacht vestigen op best practices die leven in de sector en blijven pleiten voor **drempelverlagende initiatieven** die de mogelijkheid bieden om daarover uit te wisselen. Het D4D-platform en de digitale sessies van Close the Gap, Wehubit en Enabel zijn daar voorbeelden van.

Ook de strategische dialogen en collectieve leertrajecten van de Gemeenschappelijke Strategische Kaders en andere gelegenheden faciliteren uitwisseling. Dat digitalisering in ontwikkelingssamenwerking een middel moet zijn en **geen doel op zich**, willen de federaties extra beklemtonen. Het moet een **hefboom** zijn om de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te behalen. Dat er een zwakkere monitoring en kapitalisatie zou zijn van digitaliseringsinitiatieven bij de ANGS heeft dan ook te maken met het **transversale** karakter ervan.

Bovendien blijft een goede inachtneming van de **context** een algemene regel. De huidige crisissituatie blijkt digitalisering te versnellen, maar tegen de achtergrond van de *digital divide* wordt het des te belangrijker om aandacht te hebben voor de meest kwetsbare groepen (**Leave No One Behind**). De inclusiviteit van activiteiten en digitaliseringsinitiatieven blijft een aandachtspunt in het kader van SDG's. De federaties onderlijnen het belang van het **initiatiefrecht** van de ANGS, maar engageren zich om D4D onder de aandacht te houden.

L'évaluation du SES *Digital for Development* et ses recommandations constituent la base d'une note avec les principales leçons apprises et quelques points d'action, préparée par les fédérations pour sensibiliser les ACNG sur la thématique. Les fédérations veulent attirer l'attention sur les bonnes pratiques qui existent dans le secteur et continueront à encourager des **initiatives** visant à réduire des obstacles qui offrent la possibilité d'échanger à ce sujet. La plateforme D4D et les sessions numériques de Close the Gap, Wehubit et Enabel en sont des exemples.

Les dialogues stratégiques et les trajets d'apprentissage collectif des Cadres Stratégiques Communs ainsi que d'autres occasions offrent également la possibilité de promouvoir **l'échange**. Les fédérations veulent souligner que la numérisation dans la coopération au développement doit être un **moyen** et non un objectif en soi. Elle doit être un levier pour atteindre les objectifs de développement durable (ODD). La faiblesse du suivi et de la capitalisation des initiatives de numérisation chez les ACNG est certainement liée à son **caractère transversal**.

En outre, la prise en compte du **contexte** reste une règle générale. La situation de crise actuelle semble accélérer la numérisation, mais dans le contexte du *digital divide*, il est d'autant plus important de prêter attention aux groupes les plus vulnérables (**Leave No One Behind**). Le caractère inclusif des activités et des initiatives de numérisation reste une priorité dans le contexte des ODD. Les fédérations soulignent l'importance du **droit d'initiative** de l'ANGS, mais s'engagent à maintenir le D4D sous les projecteurs.